

Tomasz Białowas

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ZAGRANICZNE INWESTYCJE BEZPOŚREDNIE JAKO CZYNNIK WZROSTU ZNACZENIA INDII W GOSPODARCE ŚWIATOWEJ

Wprowadzenie

Indie – obok Chin, Brazylii i Rosji – są jedną z najszybciej rozwijających się gospodarek. Średnioroczne tempo wzrostu ich realnego PKB od roku 1991 oscylowało wokół 6%. Prognozy długookresowe pokazują, że również w przyszłości będzie ono bardzo wysokie. Eksperti Banku Światowego¹ szacują, że w latach 2005-2020 średnioroczne tempo wzrostu realnego PKB Indii osiągnie 5,5%, A. Maddison² w prognozie dla lat 2003-2030 podaje 5,68%, a R.W. Fogel³ – 7,1% w latach 2000-2040. Wysokiej dynamice produkcji Indii towarzyszył szybki wzrost wartości handlu zagranicznego i powiązań z gospodarką światową. Poprawia się pozycja konkurencyjna produktów indyjskich na rynkach międzynarodowych, a udział w handlu światowym stale rośnie.

Niewątpliwy sukces Indii jest rezultatem reform gospodarczych przeprowadzonych na początku lat 90. Polegały one przede wszystkim na liberalizacji rynku wewnętrznego, reformie systemu fiskalnego, bankowego, wprowadzeniu wymiwalności waluty i otwarciu gospodarki dla podmiotów zagranicznych. Napływ kapitału w formie zagranicznych inwestycji bezpośrednich (ZIB) wspomagał proces transformacji gospodarczej i industrializacji, był źródłem nowych technologii i wiedzy z zakresu zarządzania oraz ważnym czynnikiem rozwoju eksportu.

---

¹ L.A. Winters, S. Yusuf, Introduction Dancing with Giants, w: Dancing with Giants. China, India, and the Global Economy, red. L.A. Winters, S. Yusuf, The World Bank, Washington D.C. 2007, s. 6.

² A. Maddison, Contours of the World Economy 1-2030 AD, Oxford University Press, New York 2007, s. 337.

³ R.W. Fogel, Capitalism and Democracy in 2040: Forecasts and Speculations, „NBER Working Paper Series” 2007, No. 13184, s. 6.

Celem analizy jest przedstawienie roli zagranicznych inwestycji bezpośrednich w procesie wzrostu gospodarczego Indii i umocnienia ich pozycji w światowym handlu. Badaniem objęto wpływ ZIB na:

- wzrost poziomu inwestycji w PKB i znaczenie inwestycji zagranicznych w inwestycjach całkowitych,
- wzrost rozmiarów eksportu, jego strukturę i konkurencyjność na rynkach międzynarodowych,
- poprawę konkurencyjności i wzrost poziomu zaawansowania technologicznego przedsiębiorstw krajowych.

1. Polityka rządu Indii wobec napływu kapitału zagranicznego

Polityka rządu Indii wobec napływu kapitału zagranicznego zmieniała się po roku 1948 wielokrotnie. Wkrótce po odzyskaniu niepodległości przyjęto strategię rozwoju gospodarczego, której centralnym elementem był rozwój przemysłu ciężkiego. Prowadząc w latach 50. politykę interwencjonizmu państwowego, władze Indii nie wprowadzały przepisów regulujących przepływy zagranicznych inwestycji bezpośrednich⁴. Zagraniczne inwestycje bezpośrednie uznano za niezbędne źródło kapitału uzupełniającego środki krajowe oraz transferu zagranicznej wiedzy i technologii⁵.

Zaostrzenie przepisów nastąpiło w roku 1973 wraz z wprowadzeniem FERA (*Foreign Exchange Regulation Act*). Akt ten swoim zasięgiem obejmował wszystkie przedsiębiorstwa zagraniczne i firmy z udziałem kapitału obcego przekraczającym 40%⁶. Podmioty te zostały w dniu wejścia w życie FERA (1 stycznia 1974 roku) zobowiązane do uzyskania zgody od Banku Rezerw Indii na kontynuowanie działalności. Przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym rozpoczęły proces zmniejszania udziału obcych środków do poziomu 40%. Wiele firm podjęło decyzję o wycofaniu się z Indii lub ograniczeniu skali działalności.

---

⁴ Por. N. Kumar, *Multinational Enterprises in India. Industrial Distribution, Characteristics, and Performance*, Routledge, London and New York 1990, s. 8-10; A. Panagariya, *India: The Emerging Giant*, Oxford University Press, New York 2008, s. 23; T.N. Srinivasan, S.D. Tendulkar, *Reintegrating India with the World Economy*, Institute for International Economics, Washington D.C. 2003, s. 8

⁵ J. Bhagwati, P. Desai, *India: Planning for Industrialization*, Oxford University Press, Oxford 1970, s. 282.

⁶ N. Kumar, *Multinational...*, op. cit., s. 12.

Wskutek drugiego kryzysu energetycznego i utraty międzynarodowej konkurencyjności udział Indii w światowym eksporcie produktów przemysłowych szybko się zmniejszał. Władze Indii w reakcji na pogarszającą się sytuację podjęły na początku lat 80. działania polegające na⁷: 1) liberalizacji importu dóbr inwestycyjnych i technologii w celu przyspieszenia modernizacji zakładów produkcyjnych i ich wyposażenia; 2) ograniczeniu barier importowych w celu zwiększenia presji konkurencyjnej ze strony zagranicznych producentów; 3) poprawie warunków działalności dla zagranicznych inwestorów. Ponadto od początku lat 80. wprowadzano liczne wyjątki do ustawy FERA, dotyczące głównie uchylecia 40% limitu udziału kapitału zagranicznego dla firm w 100% przeznaczających swoją produkcję na eksport, lub zniesienia licencjonowania w niektórych branżach (1985). W 1981 roku utworzono specjalne strefy ekonomiczne, w których lokowano inwestycje zagraniczne o proeksportowej orientacji⁸.

Zasadnicze reformy gospodarcze wprowadzono w Indiach w roku 1991. Były one odpowiedzią na pogłębiający się kryzys gospodarczy i pogarszającą się sytuację płatniczą kraju. Nastąpiła dalsza liberalizacja przepisów FERA. Zniesiono 40-procentowy limit kapitału zagranicznego. Przyjęto generalną koncepcję automatycznego akceptowania inwestycji, jednocześnie Bank Rezerw Indii otrzymał uprawnienia do akceptowania projektów z udziałem kapitału zagranicznego nieprzekraczającym 51% w 34 uznanych za priorytetowe przemyślach⁹. W kolejnych latach automatyczna akceptacja inwestycji stała się standardem, z wyjątkiem kilku sektorów z monopolem państwowym.

Obecnie polityka Indii odnośnie do zagranicznych inwestycji bezpośrednich opiera się na filozofii negatywnej listy, polegającej na automatycznym akceptowaniu wszystkich projektów inwestycyjnych poza specyficznymi przypadkami. Restrykcje utrzymano¹⁰: 1) w czterech sektorach (handel detaliczny z wyłączeniem jednomarkowej sprzedaży detalicznej, energii atomowej, loterii oraz zakładów sportowych) inwestycje zagraniczne są zakazane; 2) w sektorach zarezerwowanych dla niewielkiej skali produkcji wymagana jest zgoda rządu dla inwestycji z udziałem kapitału zagranicznego przekraczającym 24%, 3) gdy inwestor zagraniczny posiada podpisane porozumienie *joint ventures* lub o transferze technologii w tym samym sektorze gospodarki, wymagana jest zgoda rządu; 4) w 28 sektorach obowiązują specyficzne regulacje określające warunki inwestowania.

---

⁷ Ibid., s. 14.

⁸ A. Panagariya, *India...*, op. cit., s. 90.

⁹ Ibid., s. 104.

¹⁰ Ibid., s. 107.

2. Główne tendencje w napływie zagranicznych inwestycji bezpośrednich do Indii

Pierwszy przegląd pozycji inwestycyjnej został przeprowadzony przez Bank Rezerw Indii w połowie 1948 roku. Skumulowaną wartość zagranicznych inwestycji bezpośrednich oszacowano wówczas na 2560 mln rupii. Zasadniczą część kapitału pochodziła z Wielkiej Brytanii, a większość inwestycji ulokowano w zorientowanych na eksport przemysłach¹¹. Udział inwestycji w plantacjach herbaty i juty wynosił około 25%, w handlu i usługach 32%, w sektorze petrochemicznym 9%, a w przemyśle zaledwie 20%¹². Pomimo braku restrykcji w napływie kapitału zagranicznego liczba udzielanych inwestorom zagranicznym pozwoleń na podjęcie działalności była niewielka. Do roku 1964 skumulowana wartość ZIB w Indiach wzrosła ponaddwukrotnie, do 5655 mln rupii (por. tabela 1). Ponad 40% inwestycji trafiło do przemysłu przetwórczego, a kolejne 25% do petrochemicznego.

Dynamika napływu ZIB do Indii była wysoka aż do połowy lat 70. W roku 1974 skumulowana wartość inwestycji zagranicznych osiągnęła 9160 mln rupii. W strukturze przedmiotowej dominowały projekty zrealizowane w przemyśle przetwórczym (68,4%) i petrochemicznym (14,7%), natomiast niewielkim zainteresowaniem inwestorów cieszył się przemysł wydobywczy i usługi.

Tabela 1

Wartość i struktura przedmiotowa ZIB w Indiach
w latach 1948-1990 w % i mln rupii

Sektor	Połowa 1948	Marzec 1964		Marzec 1974		Marzec 1980		Marzec 1990	
	wartość	wartość	%	wartość	%	wartość	%	wartość	%
Plantacje	250	1059	18,7	1072	11,7	385	4,1	2560	9,5
Wydobywczy	b.d.	47	0,9	64	0,8	78	0,8	80	0,3
Petrochemiczny	90	1433	25,3	1379	14,7	368	3,9	30	0,1
Przetwórczy	200	2293	40,5	6256	68,4	8116	86,9	22980	84,9
Usługowy	320	823	14,6	398	4,4	385	4,1	1400	5,2
Łącznie	2560	5655	100	9160	100	9332	100	27050	100

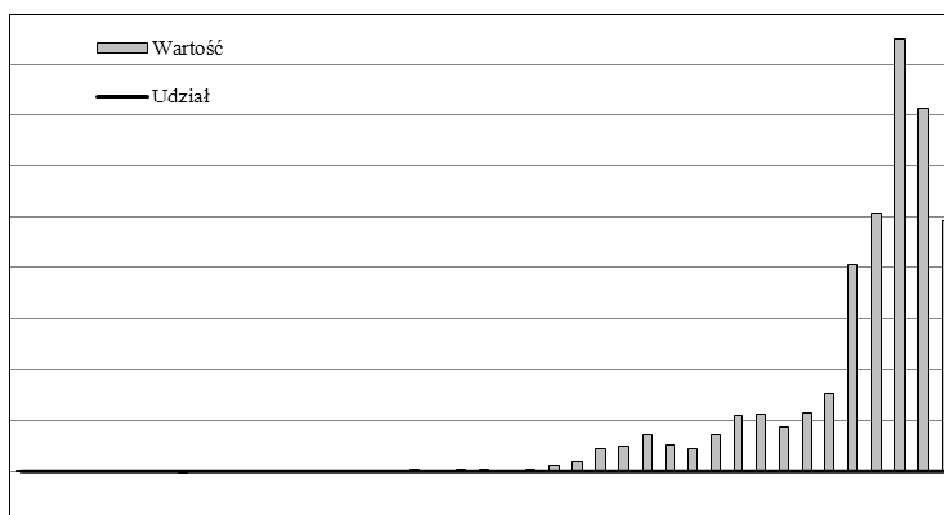
Źródło: N. Kumar, *Industrialization, Liberalization and Two Way Flows of Foreign Direct Investments: The Case of India*, „United Nations University Discussion Paper Series”, June 1995, No. 9504, table 1.

¹¹ N. Kumar, *Multinational...*, op. cit., s. 15.

¹² M. Kidron, *Foreign Direct Investment in India*, Oxford University Press, London 1965, s. 3.

Restrykcyjne przepisy odnośnie do kapitału obcego spowodowały załamanie napływu ZIB do Indii w drugiej połowie lat 70. (por. tabela 1 i rys. 1). Skumulowana wartość inwestycji zagranicznych pozostała względnie stała, nastąpiły jednak istotne zmiany w strukturze przedmiotowej. Były one spowodowane wycofaniem się inwestorów z plantacji i sektora petrochemicznego oraz koncentracją inwestycji po roku 1964 w przemyśle przetwórczym. Istotnym czynnikiem przeobrażeń w przedmiotowej strukturze ZIB był proces nacjonalizacji, który objął usługi finansowe (1969) i ubezpieczeniowe (1971), sektor petrochemiczny (1974-1976), jak również plantacje¹³. W sektorze przemysłowym większość inwestycji trafiła do zaawansowanych technologicznie dziedzin, jak produkcja elektryczna, maszynowa, chemiczna i farmaceutyczna.

Do lat 80. XX wieku pierwszorzędym inwestorem w Indiach były korporacje brytyjskie. W roku 1964 ich udział w skumulowanych ZIB w Indiach wynosił 76,6%, a drugich w kolejności Stanów Zjednoczonych 14,5%. W roku 1980 udział Wielkiej Brytanii spadł do 53,9%, natomiast USA wzrósł do 21,0%¹⁴.

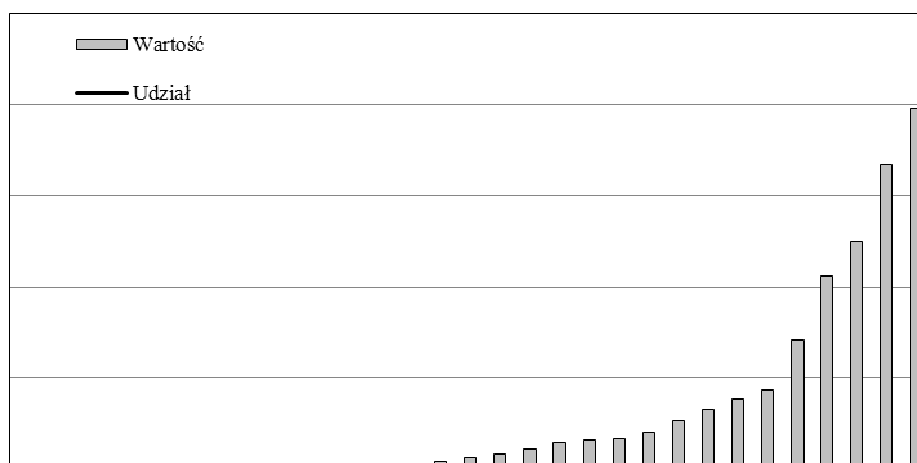
Rys. 1. Wartość zagranicznych inwestycji bezpośrednich w Indiach w mln USD (lewa oś) oraz udział w światowym napływie zagranicznych inwestycji bezpośrednich w % (prawa oś) w latach 1970-2010

Źródło: UNCTAD, <http://unctadstat.unctad.org/>

¹³ N. Kumar, *Multinational...*, op. cit., s. 17.

¹⁴ *Ibid.*, s. 18.

Liberalizacja polityki odnośnie do napływu obcego kapitału na początku lat 80. przyczyniła się do wzrostu wartości ZIB w Indiach. Bank Rezerw Indii podaje, że skumulowana wartość inwestycji zagranicznych wzrosła w latach 80. trzykrotnie, z 9332 mln rupii w roku 1980 do 27 050 mln rupii w roku 1990 (por. tabela 1). Dane UNCTAD potwierdzają te informacje, wartość ZIB w Indiach wzrosła z 451,7 mln USD w roku 1980 do 1656,8 mln USD w roku 1990 (por. rys. 2). Należy jednak podkreślić, że aż do początku lat 90. dynamika i wartość napływu inwestycji zagranicznych była niska. Dopiero wprowadzone w 1991 roku zasadnicze zmiany w przepisach spowodowały wzrost zainteresowania inwestorów zagranicznych. Przez całe lata 90. i pierwszą dekadę XXI wieku rosła wartość inwestowanego w Indiach obcego kapitału. Systematycznie umacniała się również pozycja Indii jako rynku lokaty kapitału. W roku 2009 do Indii trafiło 3% światowych ZIB.

Rys. 2. Skumulowana wartość zagranicznych inwestycji bezpośrednich w Indiach w mln USD (lewa oś) oraz udział w skumulowanym światowym napływie zagranicznych inwestycji bezpośrednich w % (prawa oś) w latach 1980-2010

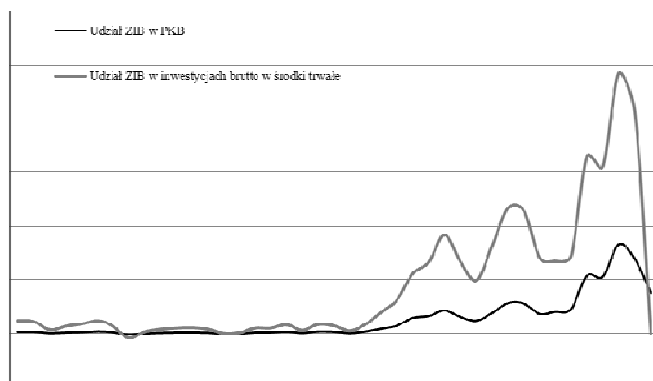
Źródło: Ibid.

W przedmiotowej strukturze ZIB po roku 1990 nastąpiły istotne zmiany polegające na wzroście udziału sektora usługowego. Zgodnie z danymi publikowanymi przez Bank Rezerw Indii w latach 2005-2008 przemysł przetwórczy miał 20,9% udziału w całkowitym napływie ZIB, usługi finansowe 18,8%, budowlane 16,7%, a inne usługi 13,9%. Wzrosło również znaczenie inwestycji w przemyśle wysokich technologii. Do sektora IT trafiło 10,9% obcego kapi-

tału, telekomunikacyjnego 7,3%, energetycznego 4,6%¹⁵. Największymi inwestorami w Indiach w latach 2000-2010 były Mauritius (39,6%), Singapur (10,1%), Japonia (7,6%), Stany Zjednoczone (6,5%) i Wielka Brytania (5,8%)¹⁶.

3. Znaczenie kapitału zagranicznego w rozwoju gospodarczym i wzroście międzynarodowej pozycji Indii

Analizując rolę ZIB w rozwoju gospodarczym kraju, możemy wyodrębnić wpływ bezpośredni i pośredni. W sposób bezpośredni wpływają one na wielkość dostępnego w gospodarce kapitału i poziom inwestycji, a zatem na podstawowe czynniki wzrostu PKB. Wyraźny wzrost znaczenia kapitału zagranicznego w finansowaniu inwestycji nastąpił po roku 1991 (rys. 3). Udział ZIB w całkowitych inwestycjach brutto w środki trwałe wzrósł w latach 1991-2009 z 0,11% do 8,2%, a w PKB z 0,1% do 1,5%. Zdaniem A. Kamalakanthana i S. Laurencesona jeszcze większy wpływ na wzrost gospodarczy Indii zagraniczne inwestycje bezpośrednie wywarły poprzez transfer technologii i wzrost łącznej produktywności czynników wytwórczych (*TFP*).¹⁷

Rys. 3. Udział zagranicznych inwestycji bezpośrednich w PKB Indii oraz w inwestycjach brutto w środki trwałe w latach 1970-2010 (w %)
Źródło: Ibid.

¹⁵ K.S. Chalapati Rao, B. Dhar, *India's FDI Inflows. Trends and Concepts*, ISID, New Delhi 2011, s. 27.

¹⁶ W przypadku ZIB pochodzących z Mauritiusu większość kapitału stanowiły fundusze z USA i Wielkiej Brytanii. Ministry of Commerce and Industry, *Fact Sheet on Foreign Direct Investment (FDI) from April 2000 to December 2011*, December 2011, s. 5.

¹⁷ Por. A. Kamalakanthan, J.S. Laurenceson, *How Important is Foreign Capital to Income Growth in China and India?*, „East Asia Economic Research Group Discussion Paper” 2005, No. 4.

Preferowaną formą ZIB w Indiach są inwestycje o charakterze proeksportowym. Na podstawie dostępnych danych możemy stwierdzić, że udział korporacji międzynarodowych w eksporcie towarów przemysłowych Indii był niski i wynosił w latach 1991-2005 około 8%. Nie wykazywał on również tendencji wzrostowej (tabela 2). Natomiast zauważalny jest wzrost proeksportowej orientacji zagranicznych filii. W latach 1990-1991 eksport stanowił 9,3% ich produkcji i wzrósł w okresie 2002-2003 do 14,8%¹⁸. Udział sprzedaży zagranicznej w sprzedaży całkowitej filii korporacji międzynarodowych działających na terenie Indii wzrósł w tym samym okresie z 7,3% do 12,1%, a w latach 2009-2010 do 15,2%¹⁹. Wzrost aktywności eksportowej korporacji w Indiach był spowodowany dwoma czynnikami: 1) rozwojem nowoczesnych przemysłów przyciągających ZIB, jak komputerowy i elektroniczny i 2) rosnącym udziałem eksportu w produkcji przemysłów posiadających ugruntowaną pozycję w Indiach (plantacje herbaty, produkcja gumy).

Tabela 2

Udział zagranicznych filii korporacji międzynarodowych w eksporcie produktów przemysłowych Indii w latach 1991-2005 (w %)

Lata	Udział w eksporcie	Udział sprzedaży zagranicznej w sprzedaży całkowitej
1991-1993	8,9	7,3
1994-1996	8,0	9,7
1997-1999	8,1	9,7
2000-2002	6,9	9,2
2003-2005	7,7	12,1

Źródło: J.P. Pradhan, K. Das, M. Paul, Export-Orientation of Foreign Manufacturing Affiliates in India. Factors, Tendencies and Implications, „Institute for Studies in Industrial Development Working Paper”, August 2006, s. 5.

Znaczenie zagranicznych filii w eksporcie jest zróżnicowane pomiędzy sektorami. Wysoka koncentracja inwestycji zagranicznych w zaawansowanych technologicznie sektorach znajduje odzwierciedlenie w dużym udziale filii korporacji w ich eksporcie. W latach 2003-2005 miały one 63,2% udziału w eksporcie urządzeń biurowych i komputerów, 51,9% samochodów osobowych i ciężarówek, 18,2% metali i produktów z nich wykonanych, 17,5% urządzeń

¹⁸ Ch. Chakraborty, P. Nunnenkamp, Economic Reforms, Foreign Direct Investment and its Economic Effects in India, „Kiel Working Paper”, March 2006, No. 1272, s. 40.

¹⁹ RBI, Monthly Bulletin, November 2011, s. 1938.

elektrycznych i 16,7% farmaceutyków.²⁰ w pozostałych przemysłach ich udział był niski.

Bezpośredni wpływ ZIB na eksport Indii jest relatywnie niewielki, należy jednak uwzględnić również zmiany, jakie zaszły w jego strukturze przedmiotowej. R. Banga wykazał istotny wpływ inwestycji ze Stanów Zjednoczonych i Japonii na wzrost zróżnicowania eksportu Indii²¹. Systematycznie rośnie stopień jego zaawansowania technologicznego. W okresie poprzedzającym reformy gospodarcze (1988-1991) udział produktów *high-tech* w eksporcie Indii pozostawał względnie stały i oscylował wokół 4%. Od roku 1992 możemy zaobserwować wyraźną tendencję wzrostową, a w roku 2010 produkty wysokich technologii stanowiły już 7,18% całkowitego eksportu Indii²². Udział Indii w światowym eksporcie wysokich technologii podwoił się w latach 1999-2007 z 0,13% do 0,27%. Również przeprowadzona przez S. Goela, K.P. Kumara i K.S. Rao analiza ekonometryczna potwierdziła pozytywny wpływ zagranicznych inwestycji bezpośrednich na wzrost wartości i poprawę konkurencyjności eksportu Indii²³.

Znacznie istotniejszą rolę odgrywają ZIB we wzroście pozycji Indii jako eksportera usług. Dynamika eksportu usług Indii w latach 2000-2010 należała do najwyższych na świecie. Ich udział w światowym eksporcie wzrósł z 0,8% w roku 1980 do 3,6% w roku 2011 (rys. 4). Jak wskazują autorzy światowego raportu inwestycyjnego UNCTAD z roku 2004, podstawowym czynnikiem rosnącej pozycji Indii w światowym handlu usługami jest działalność korporacji międzynarodowych i proces *offshoringu*. Udział filii korporacji międzynarodowych w eksporcie usług biznesowych oszacowano na 58%, a w usługach programistycznych na 20%. Jednocześnie podkreślono wyraźną tendencję wzrostową roli firm z udziałem obcego kapitału w eksporcie wszystkich kategorii nowoczesnych usług komercyjnych²⁴.

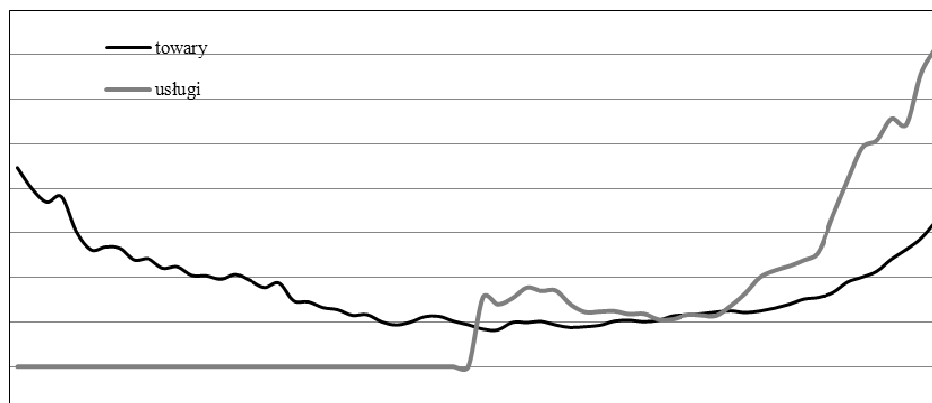
²⁰ J.P. Pradhan, K. Das, M. Paul, Export-Orientation..., op. cit., s. 7-8.

²¹ R. Banga, The export-diversifying impact of Japanese and U.S. foreign direct investment in the Indian manufacturing sector, „Journal of International Business Studies” 2006, Vol. 37, s. 558-568.

²² World Bank, www.worldbank.org

²³ S. Goel, K.P. Kumar, K.S. Rao, Trends and Patterns of FDI in India and ITs Economic Growth, „Asian Journal of Research in Business Economics and Management” 2012, Vol. 2, Iss. 4.

²⁴ UNCTAD, World Investment Report 2004, s. 169-170.

Rys. 4. Udział Indii w światowym eksporcie towarów i usług w latach 1948-2011 (w %)
 Źródło: WTO, <http://stat.wto.org/Home/WSDBHome.aspx>

Ostatnim analizowanym efektem napływu kapitału w formie ZIB jest zjawisko rozprzestrzeniania się (*spillover*) postępu technologicznego. W tej dziedzinie ocena roli ZIB jest negatywna. Przeprowadzone przez T. Jayaramana badania wykazały minimalny efekt napływu obcego kapitału w latach 1976-2004 na innowacyjność i aktywność patentową w Indiach²⁵. Podobne wnioski formułują N.S. Siddharthan i K. Lal, którzy analizą objęli lata 1993-2000²⁶. S. Sasidharan analizował zarówno wertykalne, jak również horyzontalne ZIB w Indiach w latach 1994-2002 i nie stwierdził pozytywnego wpływu na transfer technologii²⁷. Wśród możliwych przyczyn niskiej roli ZIB w transferze technologii do przemysłu indyjskiego najczęściej wymienia się odmienną strukturę kapitału zagranicznego, w której dominują nowoczesne technologie i usługi, od ujawnionej przewagi komparatywnej kraju w pracochłonnych produktach niskich i średnich technologii.

²⁵ T. Jayaraman, Science, Technology and Innovation Policy in India Under Economic Reform: A Survey, Paper prepared for International Conference on the Crisis of Neo-liberalism in India: Challenges and Alternatives, Mumbai, 13-15 March 2009.

²⁶ N.S. Siddharthan, K. Lal, Liberalisation, MNE and Productivity of Indian Enterprises, „Economic and Political Weekly-Review of Industry and Management” 2004, Vol. 34, No. 5, s. 448-452.

²⁷ M. Lombard, A. Lombard, A Comparative Analysis of the Effects of Foreign Direct Investment on China's and India's Economic Development in Recent Years, „Economic Papers”, December 2011, Vol. 30, No. 4, s. 526.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza roli ZIB we wzroście pozycji Indii w gospodarce światowej pozwala na sformułowanie kilku wniosków. Po pierwsze, kluczowe dla napływu inwestycji zagranicznych były podjęte na początku lat 90. reformy gospodarcze. Prowadzona w latach wcześniejszych polityka charakteryzowała się tendencjami protekcjonistycznymi i skutecznie ograniczała aktywność inwestycyjną.

Po drugie, ZIB odegrały dużą rolę we wzroście rozmiarów inwestycji całkowitych, zwłaszcza po roku 1991. Ich udział w inwestycjach brutto w środki trwałe należy obecnie do najwyższych na świecie, stając się ważnym czynnikiem wzrostu gospodarczego.

Po trzecie, udział zagranicznych filii w eksporcie Indii jest niski, jednak w przypadku eksportu produktów wysokich technologii rola korporacji międzynarodowych jest kluczowa. ZIB podnoszą międzynarodową konkurencyjność indyjskiego eksportu oraz przyczyniają się do wzrostu udziału produktów *high-tech*.

Po czwarte, relatywnie największe znaczenie ZIB mają w rozwoju eksportu usług. W najdynamiczniej rozwijających się dziedzinach usług komercyjnych (finansowe, programistyczne) zagraniczne filie odpowiadają za większość eksportu.

Po piąte, nie stwierdzono pozytywnego wpływu ZIB na poziom zaawansowania technologicznego przedsiębiorstw krajowych. Rozprzestrzenianie się technologii jest ograniczone ze względu na strukturalne niedopasowanie występujące pomiędzy zagranicznymi i krajowymi przedsiębiorstwami.

FOREIGN DIRECT INVESTMENT AS A FACTOR OF GROWING IMPORTANCE OF INDIA IN THE WORLD ECONOMY

Summary

This paper analyses the importance of the foreign direct investment in India's economic development. The results show that FDI has been positively associated with increase of total fixed asset investment and GDP growth. India's exports had grown rapidly since the late 1990's, mainly in the form of commercial services. Increases in foreign-invested enterprises not only augment India's export volumes, but also upgrade its structure.